

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง "บทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์จีนนิกายและอนัมนิกายในภาคกลางของประเทศไทย" นี้ มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ (1) ศึกษาพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา กับพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ได้แนวคิดมาจากทฤษฎีบทบาทซึ่งกล่าวว่ามนุษย์จะแสดงบทบาทตามตำแหน่งสถานภาพที่ตนครองอยู่โดยผ่านกระบวนการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์ คือมีการตีความหมายความคาดหวังบทบาทจากคนในสังคม แล้วสร้างความคิดเห็นหรือทัศนคติเกี่ยวกับการคาดหวังดังกล่าว ต่อจากนั้นก็แสดงพฤติกรรมบทบาทออกมาตามความคิดเห็นหรือทัศนคตินั้น ๆ ซึ่งจากทฤษฎีนี้พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่น่าจะเกี่ยวข้องคือกับพฤติกรรมบทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคมก็คือ ตำแหน่งสถานภาพ และปัจจัยทางจิตวิทยาที่น่าจะเกี่ยวข้องก็คือ ความยึดมั่นต่อความเป็นพระสงฆ์มหานิกาย ความคาดหวังบทบาทของพระสงฆ์มหานิกายในการพัฒนาสังคม และความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทย ส่วนพฤติกรรมบทบาทในการพัฒนาสังคมที่คาดว่าพระสงฆ์มหานิกายน่าจะมีก็คือ บทบาทด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคม และการพัฒนาอาชีพ การที่คาดว่าพระสงฆ์มหานิกายน่าจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้ง 4 ด้านนี้เพราะ อุดมคติของพุทธศาสนาที่สำคัคือ การบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งมุ่งช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์สอดคล้องกับหลักการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก พระสงฆ์มหานิกายซึ่งนับถือพุทธศาสนาที่เคร่งครัดจึงน่าจะมีบทบาทในการพัฒนาสังคม

จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานไว้ 11 ข้อ ซึ่งสรุปได้ว่า การที่พระสงฆ์มหานิกายจะมีกิจกรรมในการพัฒนาสังคมมากหรือน้อยนั้นขึ้นกับความคาดหวังบทบาทในการพัฒนาสังคมและความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยของพระสงฆ์มหานิกาย ซึ่งความคาดหวังบทบาทน่าจะมีความสัมพันธ์กับวุฒิการศึกษาฝ่ายสงฆ์ อายุ ระยะเวลาบวช สมณศักดิ์ และความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหานิกาย ส่วนความรู้สึกได้รับการยอมรับ

จากชาวไทยน่าจะมีความสัมพันธ์กับเชื้อชาติ สมณศักดิ์ ประเทศที่เกิด และความคาดหมายบทบาทในการพัฒนาสังคม การพิสูจน์สมมติฐานดังกล่าวใช้วิธีทดสอบค่าไคสแควร์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และพิจารณาความสัมพันธ์ดังกล่าวว่ามีมากน้อยเพียงใดจากค่าวีของแครมเมอร์

การเก็บข้อมูลเรื่องนี้ใช้หลายวิธีประกอบกัน คือการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม การเก็บข้อมูลภาคสนามกระทำตั้งแต่วันที่ 16 ถึง 26 กุมภาพันธ์ 2527 โดยสุ่มตัวอย่างพระสงฆ์มหานิกายตามวัดจีนนิกาย 6 วัดและวัดอนัมนิกาย 4 วัดในกรุงเทพมหานคร กับวัดจีนนิกายและวัดอนัมนิกายแห่งละ 1 วัดในจังหวัดกาญจนบุรี ใ้พระสงฆ์ 90 รูปเป็นตัวอย่างประชากร

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มหานิกายร้อยละ 47.78 สังกัดคณะสงฆ์จีนนิกาย ร้อยละ 52.22 สังกัดคณะสงฆ์อนัมนิกาย ร้อยละ 70 ไม่มีเชื้อสายไทยผสม ร้อยละ 82.22 เกิดในประเทศไทย ที่เกิดต่างประเทศส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนาน 27-43 ปี พระสงฆ์มหานิกายเหล่านี้ร้อยละ 14.44 มีสมณศักดิ์ อาศัยอยู่มากอยู่ในช่วง 20-39 ปี ระยะเวลาบวชน้อยกว่า 18 ปีเป็นส่วนใหญ่ ในด้านการศึกษาพบว่าร้อยละ 77.78 มีการศึกษาทางฝ่ายฆราวาสค่าคือตั้งแต่ไม่มีการศึกษาจนถึงประถมศึกษาปีที่ 7 ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาทางสงฆ์มีน้อยคือมีเพียงร้อยละ 6.67 เท่านั้น สำหรับอาชีพที่เกิมนั้นพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด รองลงมาคือเกษตรกร โดยมากมีรายได้ 1667-3433 บาท ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับพอมีพอกินเป็นส่วนใหญ่

พระสงฆ์มหานิกายส่วนใหญ่คือร้อยละ 64.44 ไม่นั่นใจว่าตนควรมีบทบาทในการพัฒนาสังคมหรือไม่ สำหรับความรู้สึกได้รับการยอมรับจากสังคมพบว่า พระสงฆ์มหานิกายส่วนใหญ่ไม่นั่นใจว่าได้รับการยอมรับจากชาวไทยหรือไม่ ร้อยละ 87.78 รู้สึกว่าได้รับการยอมรับจากชาวจีน ส่วนความรู้สึกต่อชาวจีนนั้น พระสงฆ์มหานิกายร้อยละ 45.56 รู้สึกว่าไม่ได้รับการยอมรับจากชาวจีน ร้อยละ 36.67 รู้สึกไม่แน่ใจ และร้อยละ 17.78 รู้สึกได้รับการยอมรับ ในด้านความยึดมั่นต่อความเป็นพระสงฆ์มหานิกายพบว่าส่วนใหญ่ยึดมั่นมาก แต่พระเหล่านี้โดยมากไม่นั่นใจว่าจะบวชตลอดชีวิตหรือไม่และไม่นั่นใจในอุดมคติการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์

ในค่านกิจกรรมการพัฒนาสังคมนั้นพบว่า พระสงฆ์มหานิกายมีกิจกรรมน้อยทั้งใน
ด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสวัสดิการสังคม และการพัฒนา
อาชีพ อย่างไรก็ตามก็พบว่าพระสงฆ์ที่มีกิจกรรมด้านการพัฒนาจริยธรรมมีจำนวนมากที่สุด
ที่มีกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมมีน้อยที่สุด แต่ถาพิจารณาความดีของการประกอบกิจกรรม
พบว่า พระสงฆ์มหานิกายมีกิจกรรมด้านการพัฒนาการศึกษาดีที่สุด และด้านการพัฒนาสวัสดิการ
สังคมน้อยที่สุด ที่เด่นชัดคือนิยมประกอบพิธีสงฆ์

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ พบว่า กิจกรรมในการพัฒนาสังคม
มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังบทบาทและความรู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทย ความ
คาดหวังบทบาทมีความสัมพันธ์กับอายุและความยึดมั่นในความเป็นพระสงฆ์มหานิกาย ความ
รู้สึกได้รับการยอมรับจากชาวไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศที่เกิดและความคาดหวังบทบาท

การวิจัยครั้งนี้มีปัญหทั้งในด้านการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ด้านระเบียบของ
วัดมหานิกาย ด้านพระสงฆ์มหานิกาย ด้านการหาที่ตั้งวัด ด้านการสุ่มตัวอย่างประชากร
และด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เหล่า
นี้ พร้อมทั้งเสนอหัวข้อวิจัยเกี่ยวกับพระสงฆ์มหานิกายที่น่าจะทำการวิจัยต่อไปอีกด้วย